

En okänd häxprocess i Vendel 1687

Hur det gick till i Blåkulla

Av NILS EDLING

Känt är att man i Sverige under senare delen av 1600-talet inledde rättegångar mot kvinnor, som av grannar eller andra beskylldes för trolldom (häxor). Kring dessa häxprocesser och den vidskepelse, som låg bakom, har under tidernas lopp uppvuxit en ganska vidlyftig litteratur. Här är ej platsen att närmare redogöra för denna. Det må vara nog att återge vad psykiatern professor BROR GADELIUS skriver i sitt arbete »Tro och öfvertro i gångna tider» (Sthlm 1912—1913, del II, s. 175): »Det fanns ingen upptänkbar styggelse, som en häxa ej kunde åstadkomma: — — häxan kunde förstöra människornas och boskapens fruktsamhet och markens gröda, åstadkomma sjukdomar, stormar, åska och hagel.» De svenska trollpackornas specialitet var emellertid »barnaförandet». — — — »Att hämta små barn nattetid ur deras sängar och föra dem bort genom luften till Blåkulla var en anklagelse, som mot mitten av 1600-talet allt oftare förekom i de svenska trolldomsrannsakningarna, tills den på Karl XI:s tid blev så vanlig att nästan hela landet råkade i panik. Från Norrland och Dalarna över Uppsala och Gävle spred sig det förfärliga ryktet om djävulens raseri, och i kyrkorna lästes böner om hjälp mot styggelsen.»

I många landskap tillsattes särskilda kommissioner för att rannsaka häxorna. Så fanns t. ex. i Uppland en dylik kommissorialrätt, vars »direktör» åren 1670—76 var Anders Stiernhöök¹, son till den kände professorn Johan Stiernhöök, som man kallat den svenska rättsvetenskapens fader. Många anklagade dömdes och avrättades. Småningom inträdde dock en reaktion mot vidskepelsen. En av dem, som bidragit härtill, var Urban Hjärne,

den berömde läkaren. Mot slutet av 1670-talet minskade processerna och avrättningarna upphörde småningom. Kommissionen för Uppland torde hava slutat sin verksamhet 1676.² Efterdyningar vid de *allmänna domstolarna* saknades emellertid icke.^{2a} I Vendels häradsrätts dombok för 15/10 1687³ påträffas sålunda en rannsaking på allmänt tingsssammanträde å tingsstället i sockenstugan, som det synes vara av intresse att återge. Den visar att man trots allt ännu då i underrätten var tveksam hur man borde förfara, men av handlingarna rörande målets vidare öden framgår att Svea hovrätt och Uppsala domkapitel, vilka båda myndigheter sedan fingo taga befattning med målet, intogo en förnuftigare standpunkt. Eller kanske målets utgång bör tillskrivas Karl XI själv, som under hand fick sig det föredraget.

Häradsrättens ordförande var häradshövdingen B. Scheffer. Rannsakingen börjar med att den »bortförde» gossens fader får avgiva en berättelse. Därefter höras den föregivna häxans man och hon själv, sedan gossens mormor, några vittnen och gossens farmor samt åter den föregivna häxan och så hennes föräldrar. Under hela denna tid har gossen fått hålla sig utanför tingsrummet. Men nu förs han in, samtidigt som de först hörda utom »häxan» få avträda. Och därefter börjar ett ganska intensivt förhör med gossen. Protokollets avfattning utvisar att frågorna nästan haglat över honom. Det kan tyckas att domstolen utsatte honom för en väl kraftig press, men det var naturligt nog domstolens mening att konstatera om gossen gjorde sig skyldig till tvetalan. Emellertid inkallades sedan under det fortsatta förhöret såväl gossens föräldrar som hans farmoder.

Här följer nu först själva dombokstexten. Den återges i något normaliserad form så till vida som en del förkortningar upplösts, interpunktionen något rättats efter nutida bruk, stor bokstav begagnats i början av ort- och personnamn och av ny mening, några uteglömda ord tillsatts inom [] samt texten uppdelats i flera stycken, där tydligheten ansetts så kräva.

»S. D. (= samma dag, eller 15 okt. 1687) kom, ibland andra saker der förchades, för Rätten Anders Ersson i Brunby och gaf tilkenna huru såsom nu i hösters ett åhr sedan då han förde mälder til Bergby qwarn,

och när han då gått ifrån qwarnen och kom på gierdet, hwarest Lars Andersson mr Wellams⁴ måg i Brunby gick och kiörde, har han gått till bem:de Lars Andersson och sagt åth honom trampa intet så på åkern uti wänningen, Lars swaradt: Körer iag intet rätt, och der med rändt åth ögonen på honom med en eenswegh⁵ som han haft i handen. Anders Ersson bedt honom hafwa återhold med sådant, det han oachtadt än en gång rämt åth ögonen på honom, derpå Anders tagit i swegen med honom och skuttit honom ifrån sig, der med dee sedan skildz åth, och Anders Ersson gått sin wäg hem. Litet dereffter har Lars Anders hustru ibidem h. Sophia Welamsdotter kommit gåendes och sagdt: om Fan har tagit det ena låret på honom så skal han och taga det andra⁶; Natten dereffter nembl. emillan lördagn och söndagen har Anders Erssons gosse Lasse om 7 år gammall, i midnatztid ungefähr, som låg hoos sin farmoder h. Anna Larsdotter, ropat till och derpå blifwit så siuk, att han heela söndagen legat, hafwandes hans fader ärnat låta bidia för honom i kyrkian, men doch sådant intet giordt effter gossen talt frijtt, och han hafft förhoppning att han skulle blifwa frisk. Måndagen effter har hans hustru, denne gosses moder, hållit på och bränt bränwjn uti een annan stuga, då gossen begert han skulle få komma dit til sin moder, hafwandes altså hans förbem:de farmoder tagit och lyfft honom på golfwet, då han fallit omkull och intet kunnat stiga på sina fötter, icke heller sedan intil thenna stundh kunnat gå, utan de honom bära moste der han likwähl förr warit frisk och ferdig at gå och löpa, hafwandes samme gosse en månads tid der effter swettatz, så at swettn fullit af hans kropp såsom hwjta erter, och hafft en stor wärk och pine. Sedan har äntl. werken öfwergått med honom, då han omsider sagdt: nog weet iag hur iag detta fått, men aller i mine dar säger iag det för någon menskia. Hans moder då sagdt: om du weet huru du det fått och intet will säijat, så må du wähl hafwat. Och som en och annan kommit djt och sagdt, at hon skulle sökia något för sitt barn, förmenandes han det utaf jorden fått, altså har hon i förledne wintras warit til Upsala och sökt Professor Rudbeck⁷ derom, som på apotecket något för honom förskrifwit, det de och brukat, men det intet welat hielpa at han kunnat komma til gå igen, utan nu alt kryper, derpå hon sedan köpt af mästerman⁸ något som hon skulle smörja gossen med, men ljka när warit. Änteligen hafwer i sommars komit en hustru djt som bedt honom skära up törfwor af jorden och skiuta barnet der under, säijandes: har han fått det af jorden, så hielper det, hwilket han och giort, men intet heller welat hielpa. Pärsmässodagen i åhr har Anders Erssons broder Lars Ersson i Norby kommit til honom, då gossen om

aftonen, när de skulle gå til säng, som elliest altjd legat hoos sin farmoder, bedt sin fader det han kunde få ligga hoos honom om natten i den lilla stugan, hwilket han och tillåtit, och sedan han läst för honom, tagit gossen och burit up i stugan och lagdt honom hoos sig, och brörn Lars Ersson legat i den andra sängen, som sagdt, när han lagdt sig, gud hielpe nu ditt barn eller wår herre wille komma och taga det. Fadern önskat det samma, derpå gossen swarat, då de intet annat wettat än han då redan sufwit: ja gud tröste migh fattiga barn, den här Sophia här i byn hon har tagit mig hem i sin gård och sätt mig på en stång och fört mig om nätterna öffwer 6 kyrkiotornar; derpå de sagt: du liuger; men han deremot swarat iag liuger intet, det är wårre för eder om i intet willia tro min ord, säjandes widare sig fallit neder af stängen uti Lars Anderssons swärfaders mr Wellams kryddgård och då blifwit så oferdig, som han nu är hafwandes sedan gossen hwar morgon dereffter klagat sig blifwit förd^o af henne och een affton bedt sin fader han wille säja åth henne derom at hon så förer honom, säjandes: kan henda iag slipper då. En söndagz affton ungefär 14 dagar dereffter sehn gossen bekennt sig, har Anders Ersson gått til Lars Andersson och bedt honom taga sin hustru med sig och komma til honom, effter han något hade at tala med dem, då han allena först djtkommit och straxt dereffter hade hustru Sophia med dess moder [kommit]. Anders Ersson sagt åth Lars Andersson för än de effter kommo: gud tröste mig för [den] bekenneelse mitt barn på eder hustru gör, säjandes hon tar mig om nätterna och för mig i sin gård, äfwen det samma har han sagt åth Lars Anderssons hustru och hennes moder, då de sedan effterkommo, hwarpå h. Sophia swarat och sagt åth gossen: aldrig föör iag tig, Anders swarat; gud gifwe det at I aldrig förde honom. Derpå gossen sagt: jo ni föra mig och sättia mig på en stång uti eder gård och när I komma djt, taga I gull utur en diup grop och gifwa. Derpå hennes man Lars Andersson begynt swära och sagt sig willie afläggia eed för sin hustru at hon intet för honom; begerandes Anders Ersson att Rättn wille widare häröffwer ransaka och döma.

Häremot giorde sedan Lars Andersson och hans hustru fölliande berättelse, nekandes til at han rändt åth Anders Ersson med swegen utan han först tagit honom i halsduken, då han til honom på åkern kom som förbemält är och rykt honom öffwer ända, gått sedan bort och sagt sig skola möta honom en annan gång om de råkas, berättandes vidare, at då han litet dereffter kört hem, har han mött sin hustru, som kommit utur rofgården, då de wid öster gården mött Anders Erssons hustru, som skulle gå til rofgården. Lars Anderssons hustru då sagt åth henne: hwar-

före skull eder man slå min man? Hon swarat: jo han skal lära honom see vägen och köra rätt. Jojo sade h. Sophia, han skal alla slå han den slinken, om fanen har tagit det ene lårbenet af honom, så må han och taga det andra med, tilståendes den andra Anders Erssons giorde berättelse¹⁰, allenast sade han at Sophia förer mig uti sin gård uti sin egen stuga. Han frågat är der någon meer? Gossen swarat nej första ordet, sedan sagt jo der är folk inne. 3:die gången han honom frågat, sade gossen der är stugan full med folk. Han frågat om han känner dem, swarat nej. Hwad göra de, swarat intet. Sen sagt: Hon fohlar¹¹ mig på en stång uti sin gård och der tager hon op gull uhr een groop och giffwer åth mig. Sehn frågat om der war något mera folk i gropen, sagt nej. Än sagt hon hade en röd piska och slog mig med henne 3 gånger och sedan aldrig mer. Lars Andersson frågat gossen om han har något mer at bekänna. Då haffwer han swarat sig ingen ting hafwa mer at bekänna. Sophia sagt: gud tröste dig huru du liuger på mig.

Gossens mormor berättade sedan att ett år i midsommars sedan har gossen blifwit något litet halter, men strax derefter blifwit frisk igen. Men h. Sophia och hennes man nekade dertill, säjandes honom sedan aldrig blifwit ferdig. Mormodern berättade vidare att gossen nu bekänner at hon fört honom 3 gånger förr än hans farbrors bröllop war, som warit i fiohl 3 wickor för midsommar, det och Nembden bevittnade så sant wara.

Inkallades sedan härom til wittnes Per Matsson och h. Karin Cristophersdotter i Brunby och effter aflagd ed, på tilfrågan berättade at gossen blifwit oferdig som ofvan bemält är för midsommar första gången, och sedan blifwit så frisk at han luppit och lekt tilhopa med deras barn, men intet kunna de hwarken förwist jaka eller neka att han blifwit så aldeles frisk som förr. Frågades sedan om de wetta hwad tjdh gossen blifwit siuk eller ofärdig andra gången, swarade att uti Michaelssmässtjden då de rest til Elfkarleby marknadh har han warit ofärdig, men wetta intet förwist hwad dag eller natt han blifwit oferdig.

Gossens farmoder tillspordes om hon har nånsin förmerkt om nätterna när gossen legat hos henne, det han warit borta eller lijksom död? swarade der till aldeles nej, sig aldrig kunnat sakna honom, utan så offta hon rördt på honom, har han altjd rördt sig.

Härpå fan Rätten nödigt att låta inbära denna gosse, då alle de andra woro utwjste förutom Sophia, då Rätten först frågade honom om han intet kan gå på fötterna, swarade nej, utan han kryper. Vidare frågades huru han blifwit så oferdig? swarades: Sophia tagit honom och satt ho-

nom på en swart slät stång och fört honom i sin gård och der har han fallit af stängen och blifwit oferdig, sedan satt honom åter på stängen igen och fört honom til Blåkulla och warit sielf siette¹², frågades hwad Blåkulla är, sade det är ett huus, hwar det är, weet intet, än frågades om han får något til bästa i Blåkulla! sade sig få der äta wälling och kött, och att der är små hwjta så store som knytnäfwar som slå matn uhr handen på dem och när han kommer på golfwet så kräkes han.

Hustru Sophia frågades hwad hon säger till de beskyllningar, som denne gosse om henne gör, swarade han må säija hwad han will, är det doch altsammans osant. Rätten förehölt henne huru som hon likwähl har för sådant berychtat warit, och huru som denne gosse sin här gorde berättelse [eljest] af intet taga moss¹³, swarade att hennes föräldrar då twungit henne sådant at bekienna på sig, ehuruwähl hon deruti aldeles oskyldig war, hwilka derföre sielfwa swara må, och säja för hwad orsak de det giort, sade och att de intet skola kunna neka der till, will och sielf anamma sacramente derpå att det är sant.

Föräldrarna inkallades och tilstodo så skiedt wara att de twungit henne bekienna på sig då Sahl. Hr Stiernhöök¹⁴ här öffwer trollwäsendet ransakat, efter de fått hört att hon skulle een och annan fördt, det de trodt sant wara.

Hustru Sophia förmantes ytterligare att bekänna härom sanningen och låta gudhz anda regera sig, men sade at det intet är sant, kan derföre intet bekenna.

Gossen examinerades widare om der är intet några som han kenner, sade att Malin på Åsen är med, frågades hwad hon gör der? sade hon spelar. Frågades hwarpå, swarade: hon låter med mun. Än sade han att och Snöparkäringen h. Maria är der som förer h. Karins dotter på Åsen. Han frågades om hon snöper griser der, swarade ja, som han mäst giorde och sade ja til alt det man honom frågade. Än berättade han, att de som h. Sophia förer hafwa gullkläder på sig, men ingen mer. Frågades om de der lära något läsa, sade nej, hwad de då göra der? sade intet annat än äta, om de intet tala något? swarade de fuller tala, men wet intet hwad de säja. Noch berättade han att der är en long swart karl som hafwer hästhofwar, men wiste intet säja hwad han gör. Han tilspordes om han har skor på sig, sade ja, sådanna som han¹⁵ har, men de äro större. Frågades huru han då kan see, att han har hofwar, hwarpå han intet annat swar gaf än jo. Än frågades honom huru han kom sittia på stängen efter han har så ondt i fötterna och benen. Sade hon tager honom under armen och för så honom bort. Han frågades om han

icke rättnu sade att de äro fem som alla sittia på stängen. Swarade: hon tager een och een i sänder under armen och för til Blåkulla. Honom frågades om han fullit någon gång mera af stängen än den ene då han sig så illa stödt, sade sig falla hwar gång, men då fullit på ryggen och derföre stödt sig så illa. Än tilspordes han när hon nu sidst fört honom, sade intet sedan keringen ifrå Wixte¹⁰ der warit. Frågades hwad det för en kering warit, hwarpå hans farmoder berättade att som de fått hört det storhemmans sonhustru i Rjsby skulle kunna hielpa åtskilliga för hwarjehanda siukdomar, hafwer hon rest djt til henne och tagit henne hem, då hon sagt att gossen i midsommars itt år sedan blefwit oferdig och det om en torsdagsqwell, sedan tagit gossen wändt honom åth liuset och sedt på honom, och sagt det han är troll förd. Hon^{10a} sagt: är han så, så kan intet I göra honom god. Hon swarat jo med gudz hielp. Gossens farmoder derpå sagt: kan I det göra med gudz macht, så må I det göra, men elliest intet. Har så denne hustru tagit gossen och lagt honom hoos sig om natten, och om morgonen sedan effter har hon sagt sig sedt ett qwinfolk een time om natten stå för sängen och welat taga gossen bort, men det intet fått, och skul hon det icke helder mera få, och altsedan har gossen icke heller blefwit förd.

Rätten tog sedan denna sak uti noga öfwerwägende, och äntligen fan för rådeligit, förr än något vidare häruti företagas, eller een och annan efftersändes, som nu härwid omrörts¹⁷ och nödigt examineras borde, hwilket för tidzens kortheet skull denna gången ej skie kunnat, härom först uti ödmiukheet den högl. kongl. hofrättn att referera¹⁸ och dess högwisa betänkiande häröfwer afwachta, om och på hwad sätt man detta vidare företaga skal.

Målet underställdes alltså Svea hovrätt. När det första gången i januari 1688 behandlades där, lovade presidenten Gustaf Adolf De la Gardie att »vid tillfälle Hans Kongl. Maj:t referera» målet. Då det slutbehandlades 20 jan. 1688, meddelade presidenten, att han »talt med Hans Kongl. Maj:t, då denne i nåder aggreerat kongl. rättens gjorda förordning». Denna »förordning» innebar att hovrätten 20 jan. avlät en skrivelse till Uppsala domkapitel. Däri säges att gossens bekännelse och utsago ej kunde anses »vara av den grund» att hustru Sophia »där efter dömas kunde.» Hon blev alltså frikänd. Om hovrätten med sitt anförda yttrande avsåg att gossen med hänsyn till sin ålder ej var vittnesgill eller att hans berättelse var virrig, kan synas tveksamt. Uttryckssättet tyder i

alla fall på att om berättelsen avlagts av en mera trovärdig person, kunde målets utgång för hustru Sophias del måhända blivit en annan. Som det nu var, vände hovrätten i stället sitt intresse till gossen och förordnade att han »uti skolan eller eljest uti sin kristendom noga och väl måtte bliva undervist, jämväl där samma städes under sådan aga hållen, att han icke av självsvald något sådant utsägar som utan grund en annan till så svår gravation länder. Alltså begära vi vänligen», heter det vidare i skrivelsen, »det behagade Hr Erchiebiskopen och samtl. Consistoriales den förordning göra att ju förr ju hellre alt sådant kan bliva förrättat, på det igenom dröjsmål något vidare oväsande icke inriktas utan tidigt det samma förekommas och hämmas måtte. Och så framt till hans underhåll inga andra medel skulle vara att tillgå, har den Kungl. Rätten med K. M:ts nådigste tillåtelse tyckts att på en söndag eller två uti håvarna penningarna därtill samlas kunde.» På hovrättens skrivelse finnes följande tillägg tecknat: »P. S. Såsom det finnes av rannsakingen som skulle gossen vara av någon kropps bräcklighet, alltså har den Kungl-Rätten därom tillskrivit fakulteterna.» Huruvida skiljaktiga meningar förekommit i hovrätten vet man ej, då inga upplysningar rörande målets behandling där kunnat vinnas ur i riksarkivet förvarade hovrättshandlingar.

I Uppsala domkapitels protokoll för 14/3 1688 återfinna vi målet. Närvarande i kapitlet voro ärkebiskopen Olaus Svebilius, domprosten Petrus Rudbeckius samt professorn Julius Micrander. I protokollet omtalas att hovrätten »remitterat» gossen »till Theologos i Upsala, att underwijsa honom i hanz Christendom och till medicos, att wårda sigh om hans siukdom om han är curabel¹⁹, jämväll befalt, att han hiälptes in i Upsala hospital.²⁰ Kongl. Hof-Rätten befinner att beskillningen om Lars' bortförande är af intet värde.» Ärkebiskopen yttrade därefter: »Bref går till Kongl. Hoof-Rätten att han är bepröfvat i sin christendoms stycken ock att han enfaldigt läsa kan fader vår, Tron, morgonböner och wake öfwer oss etc; dels att han är recommenderad till sockneprästerne att wijdare däri underwisas emedan föräldrarne wilia haa honom ännu hemma och wårde sig om honom och intet vilia släppa ho-

nom i Hospitalet, alldenstund han är så meen föör att han intet kan fola sig, och wijdare tänkia att låta underwijsa honom i hanz Christendoms stycker. Föräldrarna lofwades ock collect åth sin siuka son, när de wilia haa honom till Hospitalet.»

I teologiska och medicinska fakulteternas arkiv har icke någon upplysning om ärendets vidare fortgång kunnat vinnas, icke heller i Uppsala domkyrkoråds protokoll. Sockenstämmaprotokoll för för Vendels socken för denna tid finnas ej bevarade. Däremot innehåller hovrättens protokoll för 31 mars 1688 följande anteckning: »Uplästes Consistorii Ecclesiastici uthi Upsala ankombne berättelse om dhen gossen Lasse, som effter Kongl. Rättens ordres är dijt förddh, at uthi dess Christendomb informeras. Och lades sedan sådant ad acta.»

För att undersöka om målet ånyo kommit inför häradsrätten har domboken t. o. m. 1692 års utgång genomgåts men utan resultat.

Det kunde hava varit av intresse att söka upplysning om Sophias och Lasses vidare öden. I det avseendet kan nämnas att Sophias fader Mr Wellam och hennes man Lars Andersson uppträda som parter i var sitt mål inför rätten, den förre 14/9 1688 och den senare 14/9 1689. I mantalslängderna för Vendels socken 1695 och närmast följande år, vilka äro de äldsta bevarade, finnas varken Lars Andersson eller hans hustru Sophia upptagna. Däremot återfinnes där Anders Ersson med hustru, men icke någon son till dem. Dödboken för mellanliggande tiden 1687–1696 innehåller icke någon uppgift om att någon av dessa tre i mantalslängden saknade skulle hava avlidit. Makarna Andersson torde möjligen hava flyttat från orten.²¹ Gossen Lasse har kanske ändå hamnat på Helgeandshuset. Upplysning härom har dock icke kunnat vinnas i de på Uppsala landsarkiv förvarade hospitalshandlingarna, då anteckningar över hospitalshjonen saknas för åren 1687–1773.

Målets utgång i hovrätten visar ett dåtida exempel på vad man skulle kunna kalla ett försök till samhällets barnavård.

Bilden blir ej fullständig om man ej omtalar, att prosten i Vendel Jonas Edelius år 1675 fått skarpa förebråelser av domkapitlet för att hava i sitt kontrakt tillåtit s. k. syningsgossar gå omkring och utpeka trollpackor.²²

NOTER

¹ Se ELGENSTIERNA. Enligt meddelande från vederbörande tjänsteman i riksarkivet hava protokollen från Upplandskommissionen icke kunnat anträffas där.
² LINDERHOLM, E.: De stora trolldomsprocessernas upplösning i Sverige, *Historisk tidskrift* 1913, s. 209.

^{2a} Jfr för andra delar av landet några fall hos A. NILSSON, Övertro och häxprocesser (i Sv. folket genom tiderna, 5, 1939, s. 171).

³ Landsarkivet, Uppsala (Örbyhus härad, Vendels tingslag, A I N:o 2 fol. 102 v.).

⁴ Welam Vervier, ägare av Vesslands bruk, † 1654, hade en son med samma namn. (J. A. ALMQUIST: Frälsegodsen 1, reg.; Palmskiöldska samlingen U.U.B. N:o 249: 309.) Möjligen var Lars Andersson dennes mäg.

⁵ = enruska.

⁶ Anders var troligen halt, se nedan.

⁷ Olaus Rudbeck, † 1702, han som enligt skalden »i var fakultet kunde dugt till professor».

⁸ = bödeln.

⁹ = bortförd.

¹⁰ D. v. s. Lars medgav riktigheten av Anders' berättelse i övrigt med visst undantag som framgår av texten.

¹¹ = förer.

¹² D. v. s. fem andra.

¹³ = måst.

¹⁴ = Anders S., se ovan vid not 1.

¹⁵ Gossen pekade tydligen på någon vid rätten närvarande.

¹⁶ Viksta, grannsocken till Vendel.

^{16a} = farmodern.

¹⁷ Ordet är otydligt skrivet, men en avskrift bland Uppsala domkapitels handlingar i Uppsala Landsarkiv (ser. E V) har denna lydelse.

¹⁸ = underställa.

¹⁹ = botbar.

²⁰ = det s. k. Helgeandshuset, där bl. a. ofärdiga och »fånuta» intogos (se U. QUENSEL i Uppsala Univ:s årsskrift 1926: 2, Program, s. 16 o. f.).

²¹ Welam Vervier d. ä:s arvingar sålde Vesslands bruk trol. omkr. år 1697 (jfr Hist. Geogr. Lexikon).

²² Uppsala stifts herdaminne.